

ישיבת המאה עשרים ואחת

ביום כ"ה בטבת תשל"ה, בשעה 3.00 אחה"צ בבית האקדמיה בירושלים.

נוכחים: החברים האדונים אברמסון, אורבך, איתן, אירמאי, בן-חיים, דותן, א' הלקין, ייבין, מורג, מלמד, מלצר, רבין, רצהבי, שבטיאל, שלי. החברים היועצים האדונים אבן שושן, בן-שמאי, ברודא, ברמאיר, גולדנברג, ולנשטיין, מיזלש, מיקס, פורת, צרפתי, קלעי. המנהל האמרכלי הא' בן-מנחם. חברי המזכירות הגברות בהט, קלאר והאדונים ויינר ומדן. אורחים: הא' שוורץ ומשפחת הנמן.

סדר-היום: א. דברים לזכר ג' הנמן ז"ל.
ב. סיום הדיון במונחי הריצוף.
ג. המשך הדיון בכללי הדקדוק: הצרי.

א. הא' בן-חיים: משפחת הנמן, חברי האקדמיה! ישיבת המליאה הקודמת שהייתה כלפני חודש ימים הודעתי את הידיעה המרה, שהגיעתנו אז ממרחקים, על פטירת חברנו גדעון הנמן, חבר יועץ באקדמיה. בישיבתנו הקודמת ובמכתב התנחומים ששלחנו למשפחה בשם האקדמיה כבר אמרתי, כי פטירת הנמן היא אבדה קשה לאקדמיה. אולי הכרה זו שאכל המשפחה הוא גם אבל רבים, אבל האקדמיה ללשון, יש בה שמץ של נחמה למשפחה. חברי הערכה לאיש הנמן ולפועלו יאמר חברנו הא' איתן, שעבד שנים רבות עם המנוח במזכירות המדעית של האקדמיה ואח"כ באוניברסיטת תל-אביב.

הא' איתן אומר

דברים לזכר נחמיה גדעון הנמן ז"ל

חברנו גדעון נחמיה הנמן, זיכרונו לברכה, נלקח מקרבנו בהיותו בשנות הבינה וקרוב לשנות העצה, כי סמוך ליום הולדתו הארבעים-ושמונה נפטר ביום ח' בכסלו תשל"ה. צעיר היה וחכם היה, וחכם שמת הכול קרובו, כל שכן אנו, שהכרנו אותו, אהבנו אותו, עבדנו עמו ולמדנו מחכמתו, מבינתו ומעצתו.

תלמידי חכמים, כיוון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעולם הזה, שפחותיהם דוכבות בקבר. טוב וראוי אפוא, שנשמיע מקצת תורתו של המנוח, נסקור את הישגיו ונציין את מעלותיו.

מחקריו של הנמן, שראו אור, כמעט כולם מאמרים בני עמודים אחדים הם, אך ככל אחד מהם הוא מחדש דבר בתורת הלשון ומגלה את ידיעותיו הנרחבות ודן בנושא מתוך בדיקה מעמיקה ומדוקדקת - הכול קב ונקי. כך מאמרו הראשון "הערות לפסיקתא דרב כהנה בניקוד הארץ-ישראלי", שנדפס ב"לשוננו" בשנת תשכ"א, ובו השגות על זיהוים וקביעת שימושם של סימני ניקוד אחדים בקטע הגניזה הנידון, כגון הסגול, הנמצא שם במלה המקראית וְתָהִי והמשקף, כמוכח במאמר, את הקריאה בצירי בהברה האחרונה כדרך נטייתו של הַיָּה בלשון חז"ל: תָּהָא. אף על השאלה, העולה מיד, מדוע כתוב סגול, אף על פי שהכוונה לצירי שכצורת תָּהָא, משיב לנו

המחבר בהמשך ומביא ראיות סטאטיסטיות, שרב הערכוב בין שני סימני הניקוד האלה בכתב-יד זה. גם ניקודים אחרים יש שם, שהם תמוהים לכאורה, אך הנמן מלמדנו, שהם הולמים מסורות לשון, שנתעלמו מן העין.

שני המאמרים הבאים, שנתפרסמו ב"לשוננו לעם" בתשכ"א ובתשכ"ב, דנים בענייני העברית החדשה. הראשון מברר כמה ניבים ביצירות ביאליק ומגלה את מקורותיהם שבמקרא ובספרות חז"ל, ובמאמר השני הנמן סוקר מילון עברי-אנגלי למונחי הדיפלומטיה, שיצא אז באמריקה, והוא מבקרו מכל הבחינות, לא רק במה שנוגע למלים העבריות, אלא אף מצד השיטה בבחירת הערכים ובהגשתם למעיין.

ב"לשוננו" כרך כז-כח (תשכ"ד-תשכ"ה) מוצע לנו פתרון מתקבל על הלב לבעיית המלה הקשה יְתַעַל בירמ"ג, ג ("וְאֶל-יְתַעַל בְּסִינַי"), שרבים ראו בה גרסה משובשת וניסו תיקונים שונים. הנמן מזכיר לנו, שבכתובים רבים הפועל עָלָה בא בעניין לבישה וכיסוי, וההתפעל יְתַעַל כלשון לבישה מתיישב יפה עם עניין הפסוק ואף מתאים לתרגום השבעים שם.

בשנת תשכ"ח, ב"לשוננו" כט, בסקירה על הספר "מבוא לניקוד המשנה" לחנוך ילון, העמיד הנמן את הקורא על עיקרי משנתו של ילון ושוקל ומעריך את הישגיו של חכם זה, שהפריך את הדעה, כאילו רק דקדוק אחד לעברית, דקדוק התנ"ך, וגילה לנו את מעלת חשיבותם של כתבי-יד ודפוסים עתיקים ושל מסורות העדות השונות לידיעת הלשון שלאחר המקרא.

בשנת תשכ"ו יזכתה האקדמיה ללשון העברית את הנמן בפרס זאצמאן בשביל עידוד עבודתו המדעית העיקרית הגדולה, ובישיבת האקדמיה השבעים-ושתיים הרצה חתן הפרס על תכנית מפעלו זה, שנושאו: תורת ההגה והצורות של לשון המשנה, כפי שהיא מסורה במשניות כ"י פארמה. בהרצאה זו, שנדפסה בזיכרונות האקדמיה כרך יג, הוא אומר על עקרונות מחקרו:

"... היש אפוא צורך לבסס את התיאור על מקורות וטקסטים נאמנים מבחינת לשונית. על הדרכים לזיהוי טקסטים כאלה דן מורי, פרופ' קוטשר, בהרצאה לפני מליאת מוסד זה בקצרה, ובהרחבה במאמר, שנתפרסם לאחר מכן. והנה בקביעת טקסטים משובחים בלבד אין די. לא נוכל להשתמש בהם, בטקסטים הטובים שנמצא, ככחיבה אחת בלי בדיקה מוקדמת של מסורתו הפנימית של כל מקור, כשהיא נבדקת ונחקרת תחילה לעצמה ומתוך עצמה בלבד. אין ערכן של צורות הלשון, של הניקוד ושל שאר עניינים דקדוקיים יוצא אלא מתוך מעמדם ומשקלם בתוך הטקסט הנתון עצמו, ואין להיעזר בצורות כאלה בדיון לשוני כללי, לפני שנתברר מעמדן זה. כך, למשל, ברור, שערכם של קמץ ופתח, חולם ושוורוק, ב' רפה וב' דגושה אחר הוא לגמרי, אם נמצאו במקור ובמסורת, שאינם מבחינים ביניהם, מאשר אם באו ממסורת, שהבחנתם בה ברורה וקבועה. אף ההערכה של מעלתם היחסית של המקורות עשויה להיקבע במדויק רק אחרי בדיקה מונוגרפית בכל אחד מהם. בתכנית מחקרי אפוא לבדוק בדרך זו את מסורת לשון חכמים (תורת ההגה והצורות) בכ"י פארמה, אחד מכתבי-היד המשובחים של המשנה, שמתקיימים בו רוב הסימנים, שנתן פרופ' קוטשר בטקסטים נאמנים."

לא זכה חברנו ולא זכינו אנו, ורק החלק הראשון, חלק הפועל, יצא בשכפול בשנת תשל"ב, והוא חיבורו לקבלת תואר דוקטור באוניברסיטה העברית. בסיום ההקדמה האנגלית לחלק זה הוא כותב: "המסקנה העיקרית של עבודה זו היא,

שלמסורת הלשונית של כ"י פארמה דמות שונה מאוד מדמותם של הטקסטים הרגילים שלנו. אף על פי שגם בה יש סימנים להשפעת העברית המקראית הטברנית, בייחוד בפועל, היא מראה לנו בעקבות רבה תכונות משנאיות מקוריות בהחלט, שנתעממו או נתעלמו בהוצאות המקובלות של המשנה".

להשלמת מחקרו הגדול הזה ולגילוי גנזים אחרים בתחום הלשון העברית יצא הנמן השנה לחופשת שבתון באיטליה, אך כבר בתחילת שהייתו ברומא נתבקש לישיבה של מעלה.

קצר המצע מהביא פרטים משאר חיבוריו, כגון הרצאתו על "שאלות מקראיות במשנה" בקונגרס הרביעי למדעי היהדות (תשכ"ט), הרצאתו על צורתם והוראתם של פעלים אחדים, שנדפסה בחוברת "דברים לזכרו של פרופ' יחזקאל קוטשר ז"ל" בהוצאת אוניברסיטת בר-אילן (תשל"ג), המאמר "האחדה ובידול בתולדות שני פעלים בלשון חכמים", הנמצא בכרך ב' של "ערכי המילון החדש לספרות חז"ל" (תשל"ד) והמאמר הגדול "למסורת הכתיב של כ"י הספרא המנוקד", שיצא בספר הזיכרון לחנוך ילון (תשל"ד). כאן הוא מעמיד אותנו על תופעות חשובות בכתיבו של כ"י זה, שקודם לכן נתנו את הדעת בעיקר על ניקודו.

שני מחקרים בעלי עניין רב מוכנים לדפוס ועדיין לא יצאו, הם הרצאתו בקונגרס השישי למדעי היהדות (תשל"ג) על "מעמדו והתפתחותו של הזוגי בלשון חז"ל" והמאמר על "הצירוף הדו-איברי של 'בין' במשנה ובמקרא", העתיד להידפס ב"לשונו".

כל עבודותיו המדעיות של גדעון נחמיה הנמן, זיכרונו לברכה, מעידות על הסגולות המיוחדות של אישיותו, שהכולטות בהן היו: בקיאות רבה בלשונו ובמקורותיה, דייקנות מעולה בבדיקת הנושא מכל צדדיו ושקדנות באיסוף החומר ובעיבודו, ובכלל - נאמנות ומסירות לעניין, שהוא עוסק בו, ואף על פי שלכאורה פרטים קטנים לפנינו במחקריו, ניכרת בכל מקום הזיקה לבחינות כוללות, הן בתחום העברית והן בתחום הבלשנות הכללית.

אותן הסגולות התרומיות, שהצטיין בהן בעבודתו המדעית ובהוראה, עמדו לו גם בפעולתו האחרת בשדה לשונו, היא עבודתו במזכירות המדעית של האקדמיה בשנים תשי"ט עד תשכ"ד ואחרי כן כחבר יועץ באקדמיה למן שנת תש"ך. בעבודת המינוח של האקדמיה ריכז את עבודתן של הוועדות במקצועות אלה: מטאורולוגיה, כלי-יד בעבודות מתכת, תרבות הגוף, זואולוגיה, רדיו ואלקטרוניקה, ביטוח ותורת הקרקע. בכל אחד מן המקצועות השונים האלה עמד במהרה על עיקרי המושגים ועזר הרבה בקביעת הבעתם העברית. אותם התיקים של הוועדות, שהנמן טיפל בהם, הם מופת של סידור מחושב מתמיד ושל שיטתיות מדעית תכליתית. ולא כלשכת האקדמיה בתל-אביב בלבד הייתה תועלתו רבה; אף ועדותינו בירושלים ובחיפה, בענייני מינוח, דקדוק וכו', נהנו מהערותיו ומהצעותיו, וכן נהנו מידיעותיו ומטעמו הטוב השואלים הרבים, שפנו אל לשכת תל-אביב בבקשת עזרה לשונית. וכישיבות המליאה של האקדמיה לא שמענו מפיו אלא דברי טעם, נובעים מהבנת העניין ומידיעת מקורות הלשון וצרכיה החדשים. באותה ישיבה, שהרצה בה על מחקרו וקיבל את פרס זאלצמאן, נדונו גם מונחי המטאורולוגיה, ובאחד העניינים נתקבל אז ברוב גדול המונח, שהציע הנמן, כנגד שבע הצעות אחרות, שנדחו.

דמותו של אדם שלם זה לא תהיה שלמה, אם לא נזכיר גם את נאמנותו לעם ישראל ומסירותו לעשייה למענו. למדע בא באיחור יחסי, משום שלפני כן התכונן

לעבודה חקלאית. במשך שנתיים היה חבר קיבוץ בגוש עציון והיה שבני מלחמה בעבר-הירדן. אחרי כן נחלץ והתנדב לשליחות ציונית בחוץ-לארץ ופעל שנתיים בחינוך ובהצלת יהודים ובהעלאתם לארץ-ישראל.

תלמיד חכם שמת אין מוצאים לו תמורה. גדעון נחמיה הנמן, זיכרוננו לברכה, היה תלמיד חכם, בן נאמן לעמו ולתורתו, איש ישר, תמים וענו וחבר טוב לנו. זכרו הברוך ומופת אישיותו שמורים בלב כולנו.

ב. הא' איתן: בישיבה האחרונה אושר המילון למונחי ריצוף וחיפוי קירות כולו חוץ ממונח אחד, הוא המונח אריח, שהובא כתרגום ל- tile. הא' ייבין ערער על אריח, אעפ"י שאין זאת קביעה חדשה, אלא אותו מונח נמצא מאושר ומודפס במילון למונחי הבטון. כאשר הביאה הוועדה את המילון החדש - ובו המונח אריח - בחזור, בהודעת סיכום ובהודעה למליאה לא קם איש לערער, כי הוועדה החדשה לא קיבלה אלא מה שקיבלה ואישרה האקדמיה קודם לכן. ואם היו ספקות לגבי פירוש אריח בתלמוד, הרי בטלו ספקות אלה נוכח העובדה, שהמלה אריח מקובלת בבתי-ספר כבר שנים רבות, למשל בלימוד הגיאומטריה. מודדים שטח של חדר על פי האריחים, שמידותיהם קבועות. כל ילד, הלומד גיאומטריה, לומד את המלה אריח.

הא' ייבין: הא' איתן סיפר את האמת, אך לדאבוני, לא את כל האמת. המונח הזה נתקבל בשעתו לדבר מסוים מאוד, לפי המקורות שיש בידנו - לבנייה בלבנים. בשעה שהלכנה מונחת לאורכה על פני הקיר, היא נקראת אריח. מכאן בא השימוש הפיגוראטיבי לכתובת דברי שירה שבכתבי הקודש "אריח על גבי אריח" או "אריח על גבי לבנה". אך יש שם אצלנו גם מונח למה שהיו קוראים תמיד וקוראים עד היום "באלטה", ומציינים בו ריבוע של הריצוף - וזה יכול להיות גם מלבני, אם הריצוף אינו יצוק מקשה אחת, אלא עשוי אבנים אבנים.

במקרה לא עיינה הוועדה למונחי הריצוף - ואני אומר זאת בלב שלם בחומר הכתוב, ועל כך אני זועק חמס שנים רבות. יש לנו לפחות כרטסת חלקית של מונחים שנתקבלו, ואין טרחים לעיין בה. כל אחד בא ואומר: אצלנו זה מקובל. וכי זו טענה? זה מקובל אצל הטכנאים. אצל הארכיאולוגים מקובל אריח לדבר אחר, שאין לו שום שייכות לזה.

למה שמציעים כאן אריח כבר נתקבלה המלה רֶצֶף מלשון "רצפה". אין מקום לטענה, ש"אצלנו מקובל". זה מקובל בטכניון. אצלי זה לא מקובל. עד ששמעתי זאת בוועדה לא ידעתי את השימוש הזה במלה אריח. מדוע לא הערתי קודם? ודאי הייתי בחו"ל בימים שנידון המילון. אנו נגררים אחרי השימוש, וזו לא הפעם הראשונה. יש בידי להביא עשרות דוגמאות, שבהן נגררנו אחרי השימוש, כי מישוהו טען שאצלנו זה מקובל. בכל הארץ תשמעו עד היום את המלה "הרצה", כי אדם שאינו יודע עברית ולא אנגלית חשב, כי running in זו "הרצה". ואין זו דוגמה יחידה. יש דוגמאות כאלה לעשרות. אחת לתמיד צריך לשים לזה קץ.

הא' בן-חיים: מצד אחד יש בידנו החלטה שבמילון למונחי הבטון, ומצד אחר יש החלטה במונחי הארכיאולוגיה. האקדמיה סמכה את ידה על שניהם. יש לפנינו שתי החלטות שהן סותרות זו את זו. עכשיו אנו דנים במילון חדש, והשאלה היא: על איזו דרך מחליטה האקדמיה כאן, איזו היא מבטלת, ואיזו היא מקיימת.

הא' איתן: המונח אריח מקובל לא רק בבתי הספר ולא רק בטכניון, אלא בציבור כולו. ב"דפי זהב" מצאתי עשרות מודעות של מפעלים, המייצרים סחורה זו, ושל סוחרים, המוכרים אותה. בכולן כתוב: אריחי קיר ורצפה, יצרני אריחי קיר, אריחי חרסינה וכיו"ב. והנה בידי התקן מס' 6 של מכון התקנים הישראלי, ונושא התקן הוא "אריחי רצפה מבטון".

ולעניין כפילות ההחלטות - על המלה רֶצֶף הוחלט בימי ועד הלשון, והיא נמצאת ברשימת מונחי הארכיאולוגיה בלשוננו י"א. לא נכון, שבוועדות אין מעיינים ואין יודעים, מה הוחלט קודם לכן. הוועדה ידעה על המונח רֶצֶף, והייתה סבורה - ואיש לא התנגד לדעה זו - שהיום אין רֶצֶף יכול לשמש בענייני ריצוף, כי רצף היום עניין של סדרת דברים הבאים ברציפות. משום כך, הוצע לאשר, ואמנם אישרנו, את המלה שהייתה מקובלת - אריח.

הא' ייבין: גם ההודעה, שאני הסכמתי לכל המונחים חוץ מן המונח אריח, אינה נכונה. רשומים עוד מספר מונחים, שערערת עליהם.

ועוד, אם הוועדה למונחי הבטון עשתה מה שעשתה בשגגה, משום שלא ידעה, שכבר קבענו מונח אחר לעניין זה, הרי הוועדה שלפנינו ידעה, שהשתמשו במונח הזה, אף כתבה בהערות, שאף על פי שבמונחי הארכיאולוגיה הוחלט על רֶצֶף, אנו מחליטים אריח. עיקר טענתי אינו, שכבר נתקבל מונח אחר; טענתי היא, כי למלה אריח, לפי המקורות אי אפשר להתאים את המשמע הזה. אריח במקורות יש לו פירושים אחרים.

מה שנוגע ל"רצף" - הריהו יכול להיות מונח לשני דברים שונים, שאין כל הסתברות, שאי-פעם יתנגשו או יגרמו לאי-הבנה, בעוד המונח אריח יגרם להתנגשות כזו. אם בפיו של חלק קטן של הציבור - ויש בישראל 200 ארכיאולוגים, ותלמידים יהיו הרבה יותר - שגור המונח הזה, לפחות אצל 200 אלה זה יגרם להתנגשות.

הא' מלמד: בין עדות המזרח, הן הרצפים והן המוכרים, משתמשים בטבלאות, והשם אריח משמש לחצי טבלה ("פאנלים").

כאשר קבלנים ומתווכים מביאים אדם לדירה, הם אומרים: תמנה את הטבלאות.

הא' אירמאי: אני נמצא חמישים שנה בארץ, ושמעתי תמיד "באלאטה". בשנים האחרונות שימוש זה אינו רווח כל כך. המלה רֶצֶף נקבעה על ידי האקדמיה לגבי מה שיש בו מתכונת הרציפות. בשנות הארבעים עיינתי בספרי לימוד חשבון לילדים, ושם השתמשו כבר במלה אריח, ומאז היא מופיעה בכל ספרי לימוד חשבון בלי יוצא מן הכלל. יש לפחות שני מיליונים צרכנים לספרי לימוד אלה כנגד 200 ארכיאולוגים, לכל היותר, הנזקקים לרשימה שבלשוננו י"א. יותר קל למספר מצומצם של ספציאליסטים לשנות את הרגליהם מאשר לציבור רחב. יש לי גם מגע עם ענף הבנייה. בקאטאלוגים ובפרסומים דומים מופיעה בדרך כלל, המלה אריח. אם ננסה להעמיד זו כנגד זו את הקביעה אריח במונחי הארכיאולוגיה - שייתכן שהיא יותר קרובה למקורות - ואת המלה אריח בהוראה שאנו דנים בה, שהיא רחוקה יותר מן המקורות, הסיכויים שנצליח לבטל את השימוש הזה הם אפסיים, כי זה מושג שכל ילד לומד אותו. אנו כאן אין לנו עניין עם משרד התחבורה כמו לגבי "הרצה", אלא

עם העם כולו. לכן אין טעם לחזור כעת לאחור לראשית שנות השלושים ולדחות את השימוש ב"אריח" למטרתנו. אריח הוא מונח עממי, ולא של הטכניון.

הא' רבין: אני מדבר בהיסוס רב, כי מדובר בעניין של טכניקה, שאיני מתמצא בה ובארכיאולוגיה שאיני מתמצא בה. לא בדקתי את הדבר במקורות התלמודיים. אני דן בשאלה רק מצד הלשון. אריח איננה מלה מקורית, אלא נשאלה מן האכדית. הלכתי למילון האכדי המופיע בשיקאגו, ומתברר, שאריח (ארח') הוא דבר שונה לגמרי מן הלבנה. יש לו מידות אחרות. ניתנו שם דוגמאות על משלוח של לבנים במידות שונות. במקרה אחד נשלחה ספינה מלאה אריחים. אם אריח הוא לבנה רגילה, איך אפשר לשלוח אנייה של אריחים? אני מדבר בהיסוס, כי לא התמצאתי במידות האכדיות. אולי יואיל חברנו ייבין לבדוק מחדש, לאור דברים אלה, אם הקביעה של אריח למה שאנו קוראים חצי לבנה היא מתאימה. יכול להיות שבין האכדית ובין התלמוד חל שינוי במשמעות. מכל מקום במקור הראשון אריח הוא דבר שונה, יותר שטוח וצר מן הלבנה הרגילה.

ואני שואל את הא' ייבין שאלה שנייה. המלה רֶצֶף נוצרה בשביל הארכיאולוגיה. עד כמה שאני יודע - במכנים עתיקים אין "באלאטות" או טבלאות בעלות גודל סטאנדארטי, אלא כל טבלה שונה בגודלה. ואני חושב, שיש צורך בשתי מלים שונות: רֶצֶף - או מלה אחרת במקום - לאותן טבלאות בגדלים שונים; וכנגד זה צריכה להיות מלה לטבלאות מלאכותיות בעלות גודל סטאנדארטי, או כמה גדלים סטאנדארטיים. ומאחר שהמלה האכדית ציינה סוג של לבנה, תוצר מלאכותי בעל גודל סטאנדארטי שהיה דומה ללבנה, אבל יותר צר ושטוח, אני חושב שלפי המקורות הראשונים המונח מתאים ל"באלאטה". אבל דומני, שיש לבדוק כמה שאלות ארכיאולוגיות אחרות. אין לי ידיעה ואמצעים לבדוק, אם אותה הגדרה לאריח נמצאת רק במילון זה, או שמא הייתה ידועה קודם לכן, והייתה קיימת לפני שקבעו הארכיאולוגים, שאריח הוא חצי לבנה. אולי על כך יכול הא' ייבין לענות.

הא' שבטיאל: בעניין באלאטה נאמרו כבר דברים ע"י קדמיי. שם זה כולל כל סוגי לוחות-אבן שטוחים. ושגור הוא שם זה בפיהם של קברנים ושל אנשי "חברא קדישא", וכן בפיהם של קובעי לוחות זיכרון משיש ומאבן. המלה רֶצֶף היא בשימוש לעניין אחר לגמרי, ולא רצוי שנטשטש את התחומים. ואם באים אנו לחדש, מוטב שנחדש מלה חדשה. שמענו בעניין רב את דבריו של הפרופ' רבין על המלה אריח. פרשנים קדומים פירשו אריח שבתלמוד - "חצי לבנה", ומלה זו מצויה בשימוש במשמעות זו בימינו. אמנם אין עדיין דפוסים של אריחים, כמו שיש דפוסים של לבנים, והבנאים חוצים את הלבנה לפי מידת הצורך ומשקעים אותה לתוך הבניין. גניח את האריח לצורך זה בלבד. ולצורך העניין נשתמש ב"מרצפה" ולריבוי: מרצפות, שכן גם בשוק מקובל מרצפות, ושליטים מכריזים זה עשרות שנים על בתי חרושת למרצפות. בסיכום: ליחידה אחת מְרַצְפָה ולרבות: מרצפות.

הא' בן-חיים: עיינתי במילונו של פון סוֹדֶן. הוא מזכיר ש"אַרְחֹר" זה חצי לבנה. במקורות יש הרבה דברים. אחד הדברים שבמקורות הקרובים לנו מאוד הוא תרגום

אונקלוס. שם תרגום "אריח" אינו לאבן דווקא, אלא ל"בד" - כדי המשכן. הבדים הם בדי עץ. אנו חייבים לראות, שבמקורות יש אריח לא רק בקשר ללבנה.

הא' מלצר: מוטב שלא יוסיפו לטעון על חזקה שיש לאריח בספרי הלימוד. הואיל ונתעוררה שאלה, ויש שני מונחים ושתי הצעות, עצם הטענה, שהמונח הזה מקובל בספרי הלימוד - אינה משכנעת. וכי מעט קביעות מוטעות יש בספרי הלימוד? מוזר, שהרצף עושה את הרצפה לא מרצפים או ממרצפות, אלא דווקא מאריחים. השם אריח ידוע לי בעיקר מן המסורת של צורת השירה שבמקרא, אריח ולבנה, וההרגשה היא של צורה מוארכת מרובעת, אבל לא רבועה. אפשר לקבוע שאריח הוא "פאנל" חצי המרצפה, ששמים בשולי הרצפה. ויאמרו: הרצפה מרוצפת מרצפות ובשוליה אריחים. לומר ש"אריח" חל על כל אותו שפע של מרצפות ואבני שיש וטבליות-חרסינה - זה אינו מתקבל על הדעת.

הא' מדן: עיקר הדברים כבר שמעתם בהערותיו של הא' שבטיאל. מאחר שדיברו על סטאטיסטיקה, בשם 200 ארכיאולוגים ו-200 אלף תלמידים המשתמשם בספרי לימוד בחשבון, אני רוצה לומר, שיש נוסף על כך לפחות 300 אלף אזרחים, ואני מכיר אותם זה 41 שנה בארץ-ישראל - המהלכים על פני הרצפה ויודעים שהיא עשויה ממרצפות, והיחיד מרצפת. אני דורך על כך 41 שנה בארץ ישראל.

הא' ברוידא: הנימוקים שניתנו לצד זה או אחר אינם תופסים - לא הנימוק הסטאטיסטי ולא הנימוק הארכיאולוגי, ואף לא הנימוק ש"זה מקובל". בשעתו נקבעו הדברים לא תמיד בשבת-חכמים, ולא תמיד בצוות-מומחים. לא יאה לאקדמיה להחליט בדרך זו אפילו על דבר שלכאורה הוא מקובל ונהיר. אם אריח שנוי במחלוקת, יש להמציא לחברים את החומר כולו, כולל החלטותיהן של ועדות קודמות, כדי שיבואו לכאן ערוכים לדיון.

הא' בן-חיים: אני מציע, שנסיים בכך את הוויכוח, הואיל והעניין נידון בוועדות, הובא לוועד המינוח ונידון שם פעמיים. הסיכום נשלח לכל החברים. כל חברי האקדמיה מקבלים הזמנות להשתתף בישיבות ועד המינוח. יש דברים שצריך לחתוך בהם, כי אנו מוכרחים לגמור את המלאכה. אי אפשר לדון בלי סוף במלה מסוימת. הדברים נתבררו, החברים יודעים את כל הנימוקים שאפשר להשמיע. אני חושב, שהגיעה שעת ההחלטה. לא ייתכן, שלא נוכל להגיע להחלטה על מילון, שאנו מגלגלים בו במשך שנים. מה שאמר הא' ברוידא כבר נעשה. אני מציע, שתקבלו את הצעתי להפסיק את הדיון. לא שמענו נימוקים חדשים. דומני שהדברים ברורים, ואפשר להחליט ברוב דעות.

הא' בן-שמאי: אני מסכים עם פרופ' בן חיים. אין לי טעם מספיק להתנגד ל"אריח". אבל אני תמה על דבר אחד. בדרך כלל הוועדות מתחשבות עם השימוש. יודע אני שמזמן שאני בארץ - ואני בארץ 40 שנה - תמיד שמעתי שני שמות - "באלאטות" או מרצפות. איך קרה, שהוועדה לא דנה ב"מרצפות"? אני מבין, שלא רצו לקבל את המלה רצף, כי יש בה מקום לטעות. למה לא דנו במלה מרצפת? מה טעם היה לפסול אותה.

הא' גולדנברג: הכוונה הייתה גם לגבי קירות.

הא' בן-חיים: יש לפנינו שלוש הצעות: הצעה שהובאה בשם ועד המינוח - אריח; הצעה אחרת של הא' ייבין המזכיר את המונח רֶצֶף, שנקבע במונחי הארכיאולוגיה; וכן עלתה הצעה - מרצפת. אילו הייתה זו הצעה חדשה, לא יכולנו על פי התקנון לדון בה. אבל הצעה זו נידונה בוועד המינוח, והוא לא קיבל אותה. אין זאת אומרת, שהמליאה לא תקבל אותה.

הא' ייבין: השאלה היא, אם אנו רשאים לקבוע דברים בניגוד למקורות?

הא' בן-חיים: חברי האקדמיה יודעים, שיש כאן ניגוד להחלטה קודמת.

הא' ייבין: דיברתי על המקורות.

הא' בן-חיים: החברים רשאים להחליט אף כנגד המקורות.

הא' דותן: לפני ההצבעה אני מבקש לשמוע את נימוקי הוועדה לדחיית מרצפת.

הא' איתן: איני יודע, ומזכיר הוועדה אינו כאן היום. אני יודע, שנידונה גם המלה המקובלת למדיי מרצפת, אך הוועדה לא קיבלה אותה. יש לה מערכת שלמה של מונחים הגוזרים מאותו שורש רצף, ואולי משום כך לא קיבלה מרצפת. אני מבקש, שנצביע קודם כול על אריח כהצעת הוועדה, ואם לא יתקבל אריח אפשר לדבר על הצעות אחרות.

הא' מורג: לשאלתו של הא' דותן, מדוע לא הציעה הוועדה את המונח המקובל מרצפת - הסיבה היא פשוטה. אריח משמש במשמעות כללית; אפשר לקבוע אותו בכל מקום - ברצפה, בקיר ולהלכה גם בתקרה, בעוד שמרצפת הוא מעין פרט ביחס לכלל. אני רוצה להוסיף, שהמלה אריח מקובלת בציבור, וילדים אף הם משתמשים בה. העובדה, שארכיאולוגים משתמשים במלה במשמעות אחרת, אין בה כדי למנוע את השימוש הרווח (הא' ייבין: אני מדבר על המקורות). אם ניתן דעתנו על השימוש במקורות וניצמד אליו, אין לדבר סוף. השימוש הארכיאולוגי, המתאים למקורות, לעצמו, והשימוש הרווח בציבור לעצמו.

הא' מלצר: אמרת, שיש שלוש הצעות. אני מבקש לראות בזה רק שתי הצעות: הצעה אחת של הוועדה, והצעה שנייה מן השורש רצף. אם רֶצֶף או מרצפת - נחליט אחר כך. זוהי שאלה של משקל. בעיקרו של דבר יש שתי הצעות.

הא' בן-חיים: היו שלוש הצעות בוועדה, שתיים נפסלו, ורק אחת הגיעה למליאה. על אותה הצעה ערער הא' ייבין. המליאה רשאית, לפי הצעת אחד מחבריה, לדון בכל ההצעות שהיו בוועדה, גם באלה שנדחו בה. אבל לא בהצעות חדשות שלא היו כלל בוועדה. על המלה מרצפת שמעתי, שלא היו בטוחים בניקודה, אבל לא היה ספק שעצם המלה מרצפת ישנה לכן חשוב לדון תחילה על המלה בלי הניקוד ואם תתקבל נדון בניקודה.

בעד המונח אריח הצביעו 12

בעד מרצפת 10

לא הצביע איש בעד רִצֵף

המונח אַרִיחַ נתקבל

הא' איתן: אני מבקש לרשום בפרוטוקול, שהמליאה החליטה לאשר את ההחלטה הקודמת שבמילון למונחי הבטון.

הא' בן-חיים: זה מובן מאלי.

הא' ברוידא: אני נמנעתי מהצבעה.

הא' בן-חיים: שמעתי מפרופ' ייבין, שזה לא הערעור היחידי שלו.

הא' ייבין: יש לי הרבה ערעורים, אבל אין טעם לערער. אין לי על מה לערער, ואין לפני מי לערער.

הא' בן-חיים: בהודעת הסיכום נמסר, שיש ערעור על מלה אחת. פרופ' ייבין אמר, שיש לו על מה לערער אבל אינו רוצה לערער. באופן פורמלי העניין נגמר והמילון השלם אושר כולו.

ג. אנו חוזרים לדיון בכללי הצרי. אני רוצה להביע משאלה, שנצליח הפעם לסיים את הדיון בסעיפים המעטים שנשארו לדיון. זה שנים על שנים שאנו מגלגלים בזה, והגיע הזמן למסור את ההחלטות לפרסום. שאלות של ניסוח אין צריכות להידון כאן. כל חבר, המערער על עניין הקשור בניסוח, יואיל להודיע על כך בכתב למזכירות האקדמיה, והיא תשקול כל הצעה לניסוח; נתרכז בגופי הלכות.

הא' רבין: אין להפריד בין הניסוחים לגופי הלכה. הניסוח הוא חלק מגופי ההלכה. בדרך כלל ניסוח יש בו כדי לקבוע את הכלל. אני מבקש להרשות להביא גם הצעות לניסוח.

הא' בן-חיים: אני מבקש להבהיר את כוונתי. כאשר כתוב בכלל שמוצע לקיים את הצירי או לבטל את הצירי - זוהי שאלה עקרונית. איך ינוסח הכלל - לכך יש ועדה. כל חבר הרוצה לסייע בניסוח יוזמן לוועדה. אם נציע הצעות לניסוח, הרי גם אם אנו מסכימים לגוף הלכה, יצא בסוף שחלק נוסח כך, וחלק נוסח כך. איני מתכוון למנוע מן החברים לדבר על הניסוח, אבל אני מבקש להפריד בין דברים לעצם הכלל לבין דברים של הניסוח.

כלל ג. הצרי משתנה לשווא:

1. בשמות ממשקל פֶּעַל - כגון: אֵלֶם, אֱלִמִּים, אֱלִמִּיכֶם; טַפֵּשׁ, טַפְּשִׁים, טַפְּשִׁי (אוה"ע): חָרַשׁ, חָרְשִׁים, חָרְשִׁיו.

יוצאים מן הכלל: שֶׁלֶשׁ וּרְבַע, שהצירי מתקיים בהם.

הא' מדן: בישיבה נוספת של הוועדה שטיפלה בכך הוחלט להוסיף על שלש, רבֵע המצויים במקרא גם חֲמֵשׁ, שִׁבְעַ וכו'.

הא' אירמאי: יש למחוק את הרשום בסוגריים.

הא' מדן: טָפְשִׁי - זה נסמך, ומוכן מאליו שזו צורת סמיכות, וכאמת אין צורך בתוספת שבסוגריים.

סעיף 1 של כלל ג (עם היוצאים מן הכלל) - נתקבל

2. בכינוני של פֶּעַל, פִּעַל והתפעל, כגון: דוֹבֵר, דוֹבְרָה, דוֹבְרִים, דוֹבְרִי (אמת); מְלַמֵּד, מְלַמְדִי (תינוקות); מְתַלְמֵד, מְתַלְמֵדִים.
הערה: במקרא מצויות צורות אלה בצרי: אוֹכְלָה, פּוֹגְגָה, בּוֹעֵרָה, זוֹלְלָה, יוֹלְדָה, נוֹטְרָה, סוֹרְרָה, צוֹלְעָה, רוֹמְמָה, שׁוֹמְמָה, שׁוֹמְמוֹת, מְרַקְדָה, מְשַׁפְּלָה, מְכַשְׁפָה, מְתַנַּפְרָה.

הא' מדן: סעיף 2 דן בכינוני של פֶּעַל, פִּעַל והתפעל.
ההערה שבסוף מציינת שבמקרא מצויות צורות אלה בצרי. אין קובעים זאת כנורמה, כי הנורמה היא שווא, אבל יש צורות כאלה.

הא' דותן: במקרא יש גם צורות בפתח: רוֹקַע, רוֹגֵעַ, אוֹבֵד, נוֹטֵעַ. איני רוצה להכשיר אותן, אבל יש לציין שזה מופיע במקרא.

הא' אירמאי: מְכַשְׁפָה זהו שם בעל צורה של בינוני. אולי אין זו דוגמה טובה, כי מְכַשְׁפָה אינה בינוני ממש לפי שימושה.

הא' בן-חיים: הוועדה לא רצתה להכניס ראשה בדיון הזה. היא רצתה למנות את המלים. יש אומרים, שהבינוני גם הוא שם. אנו רוצים לציין את העובדות.

הא' בן-שמאי: מְכַשְׁפָה, אם אין לה ייחוד - מדוע צריך להרציא אותה? איש לא יאמר מְכַשְׁפָה.

הא' מדן: הכלל רוצה לקבוע את מְכַשְׁפָה כצורה נורמטיבית הקיימת במילון.

הא' בן-חיים: נביא את הרשימה בלי מְכַשְׁפָה.

הא' מייזלש: אלה הם שמות עצם, ולא צורות בינוני. יוֹלְדָה זוהי אישה שהיא יולדת.

הא' בן-חיים: הכלל מדבר על בינוני. חוץ מזה יש מלים, שיש קוראים להן בינוני, ויש קוראים להן שמות בלבד. יש על כך ויכוח. לכן הן מובאות בהערה. הבה נאשר את הכלל לפי שעה בלי המלה מְכַשְׁפָה.

הא' מלמד: הקבוצה האחרונה אלה מלים מבניין קל או פיעל והתפעל. לא בנקל אפשר להעמיד בהן שווא במקום צירי. האם אין צורך להבחין בין שתי קבוצות, שאלה הן מפיעל והתפעל, והקודמות מבניין קל.

הא' ברוידא: מבחינה מורפולוגית יש פה מלים בפועל, אין זה נוגע למלה אחת, שהיא במקרה גם שם-עצם.

הא' איתן: הכלל עוסק בשאלה, אם הצרי קיים או בטל. אנו מראים בדוגמאות, כיצד הצרי משתנה. אין פה שום דוגמה לצורה סגולית של בינוני בנקבה. מתקבל הרושם, כאילו אנו מאשרים דוֹבְרָה ופוסלים דוֹבְרַת. אני מציע להוסיף דוגמות של בינוני נקבה בצורה סגולית, כגון דוֹבְרַת, שוֹמְרַת.

הא' גולדנברג: אם בצורה דוֹבְרִים יש שווא במקום הצרי, הרי בדוֹבְרַת יש סגול במקום הצרי. אם הולכים לפי השינוי, שמן דוֹבְרָה יש דוֹבְרִים, זה לא גורלו של הצירי, ולא עניין כלל הצרי. הרבה פעמים נכנסנו לבעיות מורפולוגיות מיותרות. אילו הסתפקנו בכלל, איך נוטה דוֹבְרַ - אז יש לכך מקום. מהי צורת הנקבה והריבוי של בינוני של קל ופֻעַל - אלה לא כללי הצירי, אלא שאלה מורפולוגית. יש לפעמים משקלים שונים.

הא' בן-חיים: מנינו מקרים, שהצירי בהם הופך לשווא. כאשר נגיע לדיון בסגול נדון בדוֹבְרַת. אנו מוסיפים הערה, שבמקרא מצויות צורות אלה בצירי: בּוֹגְדָה, זוֹלְלָה. שם מתקיים הצירי - שלא לפי הכלל.

הא' צרפתי: מי שיקרא את הדף הזה ילמד, שהצירי או שהוא מתקיים או שהופך לשווא.

הא' בן-חיים: דוֹבְרָה, דוֹבְרַת, והריבוי דוֹבְרוֹת.

הא' רבין: לא הצטיידתי בדוגמאות, ולכן איני יכול לחשוב עכשיו על דוגמה אחרת של מלה כמו מְכַשְׁפָּה, מלה בצורת בינוני פיעל, שהפכה למלה כללית וחדלה להיות מורגשת כבינוני. אם יובן הכלל כפי שהוא מנוסח, אני מבין, שבמהדורה הבאה של המילון צריכה לבוא המלה מְכַשְׁפָּה בשי"ן שוואית. המלה מְכַשְׁפָּה קיימת במילון כשם-עצם. כיוון שלא הוכחן ברשימה שלפנינו בין שמות-עצם לבין בינוני, המשמש כבינוני, אלא נאמר לנו שהבינוני הוכנס, כי הוא סוג של שם-עצם, אני מבקש להחליט, שמעתה צריך להיות כתוב במילונים: מְכַשְׁפָּה. זה מה שמשמע. על כן אמרתי, שהניסוח הוא חשוב. אני בא להציע הצעה, שלא נעסוק עתה בצורות פועל. לא עסקנו עד עכשיו בפועל, אלא אנו עוסקים בשמות. אולם לומר, שהבינוני הוא צורה של שם-עצם, ולא של פועל - זהו דקדוק של ימי הביניים, ואנו חייבים להשתחרר ממנו. יש צורות שהן בנויות על בינוני, שהפכו לשמות-עצם רגילים. אפשר לומר, שהמלה שוֹמֵר כאשר היא שם-עצם תהיה בריבוי שוֹמְרִים, ושיש יוצא מן הכלל, וזו המלה מְכַשְׁפָּה (שי"ן צרויה). צריך לנסח מחדש את הכלל, ולא להתייחס לצורה פועלית מובהקת, אלא לצורה שמנית.

הא' בן-חיים: ביקשנו לדון בנפרד על מְכַשֶּׁפָה.

הא' קלעי: על המלה סוֹרְרָה חל מה שנאמר על מְכַשֶּׁפָה. גם סוֹרְרָה תופסים כשם-עצם.

הא' דותן: אני חושב, שצריך לקבל את הערת הא' רבין, שבמקרה זה אי אפשר להצביע על הכלל בלי ניסוחו. על ניסוח זה אי אפשר להצביע. בחלק הראשון, שמדובר בו על בינוני, אני מציע לכתוב במקום "בינוני" "שמות במשקל קוֹטְל, מְקַטְל ומְתַקְטְל" ולתת את הדוגמאות.

הא' בן-חיים: בעניין הניסוח אפשר לראות את הדברים באופן שונה. יש קבוצה של מלים כמו דוֹבֵר - דובר ממשלתי, דוֹבְרִים. האישה היא דוֹבְרָת. אם ייאמר דוֹבְרָה - זה מותר. כך גם מְלַמֵּד, מְלַמְּדָת, מְלַמְּדָה. יכולה להיות גישה שונה, האומרת, שאין לצרף את הדברים יחד, משום שכאן לא מדברים על מלה שיש בה שווא, אלא על מלה שיש בה צירי, ולראות את הצורות האלה כעצמאיות שאינן קשורות בנקבה. משהו גם מציע הצעה כזו. הוועדה סברה, שאי אפשר שלא להזכיר זאת, וכן גם מה שכתוב בסעיף 3. על ההערה ועל סעיף 3 נדון בנפרד. על החלק שאין עליו חילוקי דעות אפשר להצביע.

אני מעמיד להצבעה את סעיף 2 של כלל ג בשינוי במקום

"בינוני - במשקל שמות של"

סעיף 2 של כלל ג - נתקבל

הא' דותן: כדי להתגבר על הבעיה של הנטייה והגזירה, יש להוסיף סעיף נפרד שידון בשמות במשקלי הנקבה. אין לגזור באופן אוטומטי נקבה של שמות. במשקלים קוֹטְלָה, מְקַטְלָה, מְתַקְטְלָה, הצירי הופך לשווא. ואז אפשר להכניס את מְכַשֶּׁפָה ודומיה. כלומר, להפריד בין משקלי הזכר ומשקלי הנקבה ולתת כל אחד מהם כשורת משקלים מפורטת בסעיף נפרד. זה ימנע בלבול.

אני מבקש אפוא להוסיף סעיף שבו ינוסחו ככלל נפרד כל משקלי שמות הנקבה.

הא' מייזלש: אני מציע להוסיף את צורת הנקבה של אֶלֶם, טַפֵּשׁ.

הא' בן-חיים: גם הרבים של אֶלְמַת הוא אֶלְמוֹת; טַפֵּשׁ - טַפְּשָׁה. אני מוכן להוציא את הנקבה, כדי לסלול את הדרך לסעיף השני.

הא' ייבין: צריך לומר, שיש שלוש צורות בנקבה: קוֹטְלָה, קוֹטְלָה, קוֹטְלָת.

הא' בן-חיים: נשאר לנו להחליט, אם להזכיר את דוֹבְרָת כחלק של דוֹבֵר, או להביא את הצורה של נקבה כהצעה נפרדת לעצמה. הצעה נגדית אומרת, שיש להזכיר כי במשקל פוֹעֵל יש שלוש דרכים בגזירת צורת הנקבה: אחת הופכת לסגול; שנייה הופכת לשווא; ושלישית השומרת על הצירי - והצירי נהוג בעיקר במקרא. אם אתה אומר במקרא, אפשר להשתמש בו גם היום.

הא' שבטיאל: יש ריבוי תופפות ושמות עצם: סוֹחְרָה, תוֹלְעָה.

הא' בן-חיים: יש דרך בררה - לומר, שהצרי אינו מתקיים בזכר; וכאשר יש צירי במלה כמו יולדה, יש שתי דרכים: דרך אחת שהצירי מתקיים, כמו תועבה, תועבות. ומה יהיה בנטייה בכינויים? כאן הצירי אינו מתקיים - תועבותיהם. ויש דרך שלישית: יולדה, והריבוי יולדות; תופפה, תופפות; שוממה - שוממות. על יולדה יש דעות שונות. יש אומרים לקיים את הצירי, כמו: שוממות, תופפות. אני יכול להצביע נגד המקרא. יש גם הצעה האומרת, שבין שיש יולדה (בצירי) ובין שיש יולדה (בשווא), יש לומר בריבוי יולדות, בשווא. אני מציע לסכם את הדברים האלה.

הא' רבין: איפה נזכרו הנטיות?

הא' בן-חיים: אחר כך בכלל ה. לכן ביקשתי, שלא לדבר על ניסוח.

הא' רבין: קודם עסקו בכמה וכמה מקרים בטיפוסים מסוימים ובמשקלים מסוימים בכל הנטיות, וזה היה טוב. הפעם כחרה הוועדה לעסוק בחלק מהנטיות פה, ובחלק אחר בכלל ה'. אני חושב, שדרך זו אינה טובה, כי היא מחייבת להכניס כללים, הבנויים על תהליכים דקדוקיים היסטוריים וכדומה, שיהיה קשה להסבירם לקהל. אני מציע לשנות את הסדר. אין צורך לעשות זאת במליאה, אבל בפרסום יש לתת את כל מה שיש לומר על הנטייה של שומר או מלמד בסעיף אחד, ולא לחלק זאת על פני סעיפים שונים. אני מציע לנהוג, כפי שנהגה הוועדה בסעיפים אחרים. למה היא סתה פה - איני יודע.

הא' בן-חיים: בכל הסעיפים הקודמים הצירי מתקיים, זוהי הפעם הראשונה, שמדובר על צירי שאינו מתקיים. בכלל זה אנו עוסקים בצירי שאינו מתקיים. חילקו זאת לכמה קבוצות, שבהן הצירי הופך לשווא, לסגול ולפתח. ברגע זה אנו עוסקים בקבוצה, שבה הצירי הופך לשווא. נכון, שיש קשר בין המלים מלמד, מלמדת. אפשר לכתוב: עיין שם. כל הקבוצה הזאת יש לה מטרה אחת. האם החברים מסכימים, שיש דובר, דוברים, דוברת, ולא יהיה דוברת (בצירי)? ולעומת זאת יש יולדה (בצירי). זהו מה שעומד לדיון. הוועדה אינה יכולה לומר, שאין מכשפה. היא ממליצה על מלים אלה בלבד. קודם כול נדע, אם מותר לומר דוברת (בצירי). הוועדה אמרה: לא. יכול להיות, שהכלל לא הובא בצורה מתאימה. הוועדה אמרה: רופאה בשווא, והיא פוסלת רופאה בצירי. עניין זה עומד להחלטה. עם זה יש הערה על הצורות במקרא. במשקל פועל, מפעל, מתפעל יש שווא בריבוי בנטייה. אין צירי. הצירי אינו מתקיים אלא במלים שנחליט עליהן. זוהי מהות של הכלל.

הא' צרפתי: אם מתקנים את הנוסח וכותבים "שם" במקום "בינוני של פעל", קשה שהרי שם אין לו בהכרח נקבה.

הא' בן-חיים: לשם יש נקבה.

הא' צרפתי: ידובר על שם במשקל קוטל זכר. אחר כך ידובר על שם נקבה. ואז נקבע, כיצד נוהג שם נקבה שיש לו צירי. אם יש במילון "מכשפה", אנו קובעים מה

יהיה גורל הצירי הזה. איננו קובעים מראש, אם צריך להיות צירי או שווא, אלא מה דינו של הצירי בנטייה, אם אמנם יש שם צירי.

הא' בן-חיים: הא' ייבין מערער על הפועל.

הא' צרפתי: מדובר על שם, ולא על פועל. יש שני משקלים של שמות נקבה. שם שיש בו שווא - כך דינו; שם שיש בו צירי - כך דינו.

הא' בן-חיים: ומה תאמר על שר? אתה רוצה לומר, ש"מלמדת" אינה נקבה של "מלמד"?

הא' צרפתי: אני מציע שלא לדון בשאלה; אלא נדון בזכר בפני עצמו, ובנקבה בפני עצמה.

הא' בן-חיים: גמרנו בעניין הזכר. אומר הא' ייבין, שצריך לצרף את הנקבה. הוא אומר, שזה טבעי.

הא' ייבין: על צורת הזכר הכול מסכימים. שמות נקבה מן פועל יכולים לבוא בשלושה אופנים, לפי דעתי, וזאת צריך לכתוב: פועלה, פועלת, פועלה.

הא' בן-חיים: הגענו לסעיף הנקבה. האם הצירי מתקיים בריבוי או לא? יש הצעה אחת, שלא להשתמש במשקל זה בכלל, חוץ מן השמות תועבה, מוסרה. ויש הצעה להשתמש במשקל זה; ואם משתמשים, צריך לקבוע אם הצירי מתקיים בנטייתו, או לא.

הא' מלצר: הצעה שתצא ידי חובת כל הדעות - בסעיף 2 צריך לכתוב: הצירי משתנה בבינוני של פעל ופיעל, כגון: דובר-דובר (הא' בן-חיים: הרצאנו את הנקבה). אני מציע לכרוך הכול יחד: דובר-דוברת-דוברת-דוברת; מלמד-מלמדת-מלמדות; אוכל-אוכלים-אוכלת; בוגד-בוגדים-בוגדת. ויש להזכיר בכלל אותן מלים, שבהן מופיע צירי.

הא' אבן-שושן: אני מציע דבר פשוט בתכלית. סעיף 2 הוא ידוע. בשמות במשקל פועל - דובר, דוברת. בזכר הכול בסדר. בשמות בודדים, במשקל פועלה, מצוי הצירי שהופך שווא - יולדה, יולדות. (הא' בן-חיים: הא' ייבין מציע אחרת.) זה לא תפקידנו לקבוע את הכלל הזה... בשמות במשקל פועלה - אותו הכלל: פועלה, פועלות.

הא' ברוידא: איננו עוסקים כאן בתולדות המורפולוגיה העברית. אנו עוסקים בצד השימושי והנורמאטיבי. לגבי העבר צריך להעיר הערה. את מכשפה יש להוציא, כי זהו שם-עצם שאינו משתנה. אדם הנוקק לפועל, אומר מכשפת, או מכשפה אליבא דהא' ייבין, ובהחלט לא מכשפה. מכשפה יהיה שם-עצם בלבד.

הא' בן-חיים: אני רוצה לנסות לחלק את הדברים. יש הסכמה על צורת הזכר. אפשר להזכיר, כי במקרא יש צורות נקבה בצר. אי אפשר לאסור על צורה זו, ואם אין אוסרים, צריך לומר, מה אומרים בנטייה. כדי להקל על המצב - נוציא את המלה מִכְשָׁפָה מכאן.

הא' דותן: כיוון שאנו מתקרבים להצבעה, אני רוצה להביא את הצעתי בניסוחה: אינני מנסח את ההצעה הנגדית. וזו ההצעה: הצרי משתנה לשווא במשקלים: קוֹטְלָה, מְקַטְלָה, מְקַטְלָה. יוצא מן הכלל מִכְשָׁפָה, שהצרי אינו משתנה. במקרא מצויות צורות אלה בקיום הצרי: שוֹמְמוֹת, תוֹפְפוֹת. כל יתר המלים המקראיות שבניסוח המקורי של הוועדה אין צורך, לדעתי, לפרטן, שכן אינן סותרות ניסוח זה.

הא' ייבין: מה שאמר הא' ברוידא אינו נכון. עד היום לא שמעתי אדם אומר שוֹבְכָת. אומרים שוֹבְכָה. מדוע לומר שזו צורה ארכאית?

הא' ברוידא: הזכר הוא שוֹבְכָה ואין כאן צרי.

הא' בן-חיים: על צורת הזכר הסכמנו. איננו דנים על צורה כמו מִכְשָׁפָה, ואותה אני מבקש להוציא מרשימה זו. המלים הן רוֹמְמָה, יוֹלְדָה, צוֹלְעָה, שוֹמְמָה, ועלינו להחליט אם הצרי כאן מתקיים או לא.

הא' מלצר: כל המלים מתחברות לשתי קבוצות. רובן של פעלים, שבהם ע' הפועל ול' הפועל זהות - זוֹלְלָה, דוֹמְמָה.

הא' בן-חיים: לא כן צוֹלְעָה. הצעה אחת היא להניח את כל המלים המקראיות האלה, ולא ליחס להן נטייה; וההצעה השנייה אומרת, שיש לתת להן נטייה. מי תומך בהצעה להניח את המלים האלה ללא נטייה? (הא' דותן: אסור להטות מלים?) מי בעד זה שהמלים האלה, חוץ ממכשפה, אין להן נטייה חוץ מן הצורות שבמקרא?

הא' דותן: יש בלשון העברית מלה נוטרה. אני רוצה לדעת מה ריבויה. יש לה ריבוי.

הא' בן-חיים: יש אומרים, ש'נוטרות' אינן מן נוטרה. אותן מלים בצרי, כפי שהן קיימות במקרא, אין להן נטייה. על כך אנו מצביעים.

הא' מורג: זה בלתי הגיוני לעשות זאת.

הא' בן-חיים: האם תפֹאֲרְתִי הוא מן תפֹאֲרָה או מן תפֹאֲרַת?

הא' דותן: מה היחיד של יִבְשׁוֹת? יִבְשָׁה או יִבְשַׁת?

הא' בן-חיים: נצביע הצבעת ניסיון.

הא' צרפתי: מלה כמו "בוֹגְדָה" היא צורה חריגה. הרבים שלה "בוֹגְדוֹת", על דרך הכלל. כאשר אומרים "אין להן נטייה", הדבר נשמע משונה.

הא' בן-חיים: בוֹגְדוֹת יכול להיות מן בוֹגְדָת.

הא' צרפתי: מוטב לומר, שהנטייה של "נוֹטְרָה" היא על דרך הכלל, מאשר לומר, שאין לה נטייה.

הא' אבן-שושן: יש לי הצעה מרחיקת לכת. השארנו הרבה מלים, שלא הכנסנו לכללים אלה. אני מציע לדבר על הזכר, ולהתעלם מצורות חורגות כמו יוֹלְדָה.

הא' בן-חיים: אני מבקש לראות את ההצבעה ניסיון בלבד כדי לדעת מהן הדעות. מי בעד ההצעה שכל המלים במקרא במשקל פוֹעֵלָה אין להן נטייה, או שכל הנטיות במשקל זה אינן מתייחסות למלים אלה.

(בעד ההצעה הצביעו 15)

הא' בן-חיים: מי בעד ההצעה שיש משקל פוֹעֵלָה, ויש לקבוע את נטייתו?

הא' אירמאי: צריך לציין באילו מלים איננו דנים - סוֹחֵרָה ולא תוֹלְעָה - מלים שאינן צורות בינוני.

הא' בן-חיים: ויש הצעה, שמלים אלה הן חלק אינטגרלי של הלשון ויש להן נטייה. מי תומך בהצעה זו?

(בעד ההצעה הצביעו 4)

הא' בן-חיים: מה דין מלים אלה, הצרי מתקיים או לא? הוועדה סברה, שהשמות תוֹעֵבָה, מוֹסֵרָה הן מלים רגילות, ולא רצתה לוותר עליהן. על שאר המלים הסכימה לוותר.

הא' דותן: אני הצעתי כי במשקל קוֹטְלָה הצרי מתבטל בנטייה ומשתנה לשווא.

הא' בן-חיים: אז אתה אומר, שאין יוֹלְדוֹת, אף על פי שמן רוֹמְמָה יש רוֹמְמוֹת.

הא' דותן: יוצא מן הכלל - מְכַשְפָה. ויש הערה, שבמקרא מצויות הצורות: שוֹמְמוֹת, תוֹפְפוֹת.

הא' בן-חיים: אתה מציע תמיד שווא?

הא' דותן: שווא בכל המקרים במשקלים אלה, גם בריבוי של שוֹמְמָה, אבל במקרא מצויה הצורה: שוֹמְמוֹת.

הא' בן-חיים: אתה אומר, שדין יולדה כדין דובר. על הצורות שישנן יש שתי הצעות. הצעה אחת של הא' דותן, שמוציאים את שוממות, תופפות, וכל השאר בא בשווא. אמרנו שמדובר רק במלים אלה, ואין מוסיפים עליהן. אך גם אם אין מוסיפים, יש בעיה של נטייה.

הא' ברוידא: כיוון שהצורה - שוממה, שוממות, רוממה, רוממות היא צורה חריגה גם ביחיד, אין טעם לנהוג בה ברבים דין נורמה, אלא יש לומר בהערה, כי במקרא יש צורה זו.

הא' בן-חיים: החלטנו שמשקל פועלה קיים רק במלים המנויות כאן. עכשיו השאלה, אם יש בהן שווא לאורך הנטייה או רק בחלקה. אפשרות אחת: בכל הנטייה הצרי אינו מתקיים. אפשרות שנייה: הצרי מתקיים בריבוי ובסמיכות; אפשרות שלישית, שהצרי מתקיים תמיד.

הא' איתן: בשימוש ימינו איננו יודעים, אם כל המלים המקראיות תישארנה תקועות במקרא. צריך להביא בחשבון, שכל מלה עשויה לקום לתחייה. ברור, שמן המלה סוחרה, למשל, לא נוכל לומר סוחרות, בביטול הצרי.

הא' דותן: לאור ההצבעה שהמשקל קוטלה סגור ואין לו נטייה, אני שואל: מה דין המלה שומרה, שהיא סוכת השומרים?

הא' בן-חיים: דובר על כך, כשם שדובר על מכשפה. אתה לא הצעת, שיהיה קיים משקל פועלה.

הא' מורג: ראו מה עשתה המכשפה. הייתה הצעה של הוועדה, שכללה שם-עצם שהוא בעיתי. ומכאן יוצא, כי בשביל המילון במהדורה הבאה חייבים לנקד: מכשפה. בגלל הכללת שם-עצם התעורר ויכוח. שהעביר אותנו למרחקים. אני מעיד על עצמי, שאיני מסוגל להצביע, כי עסקנו בעניינים רבים יותר מדי. אני מציע להפסיק עתה את הדיון.

הא' בן-חיים: לפעמים אנשים אינם מוכנים לשמוע. ביקשתי מן החברים לראות את ההצבעה כניסיון בלבד כדי לגבש דעות. מי שיודע על מה מצביעים - יצביע - מי שאינו מסוגל - יימנע.

מי בעד זה, שבמשקל קוטלה, מקטלה, מתקטלה בכל נטייתו הצרי הופך לשווא?

הא' אבן-שושן: מלה נוספת היכולה להפריע לנו היא עוללה, עוללות.

הא' בן-חיים: עכשיו מדובר על המלים שלפנינו: אוכלה, יולדה, נוטרה, שוממה וכו'. אני רוצה לדעת, מהו הלך-הרוח לגבי מלים אלה.

הא' צרפתי: אבל יש מלים נוספות.

הא' בן-חיים: לאחר שקבענו פועֵלָה, מי בעד זה שבכל הנטייה ובכלל זה הריבוי והסמיכות, יהיה רק שווא?

הא' דותן: שוב איני בטוח.

הא' מורג: זהו אונס הלשון. למה לנו עניין זה?

הא' דותן: לאחר עיון נוסף אני רוצה להסיר את הצעתי לגבי משקל קוֹטְלָה.

הא' בן-חיים: מה אתה מציע?

הא' דותן: שלא לדון בזה עכשיו.

הא' מורג: זה מראה, עד כמה עניין קטן של ניסוח עלול לסבך. אילו במקום המלים "במקרא מצויות צורות אלה", היה נאמר "הכלל לא בא לדחוק מן הלשון היום את הצורות שבמקרא" - היה הכול בסדר. כל העניין נתעורר בגלל שאלה מעשית: איך לנקד היום מכשפה? אם אתה אומר בצורה מודגשת, שבמקרא מצויות צורות אלה, משמע שאתה מוציא אותן מן הלשון החדשה.

הא' בן-חיים: אני מציע, שלא לדון בכלל זה עוד.

הא' מדן (קורא): 3. בשני השמות תועֵבָה, ומוֹסְרָה, כגון: תוֹעֵבַת (ה'). תועֵבוֹתֵיהֶם, מוֹסְרוֹתֵיכֶם. אבל בנפרד הריבוי הצרי מתקיים: תועֵבוֹת, מוֹסְרוֹת. בסימן 3 מנויים שני שמות, ויש עוד שם שלישי, שהזכיר אחד החברים, בהם יש לנו דוגמה מפורשת מן המקרא כיצד צרי מתקיים: תועֵבָה-תועֵבוֹת; מוֹסְרָה-מוֹסְרוֹת; עוֹלְלָה-עוֹלְלוֹת. הצרי מתקיים בשמות אלה בנפרד הריבוי, אבל לא בסמיכות ובנטייה; תועֵבַת, מוֹסְרוֹתֵיכֶם, עוֹלְלוֹת אפרים.

הא' אבן-שושן: מועצות-מועצוֹתֵיהֶם. אם יש לנו מכל הרשימה הארוכה שלושה שמות ששם הדרך ברורה, מדוע לא נאמר, שזה יהיה גם הדין לגבי כל האחרים, לרבות מכשפה שהריבוי שלה יהיה מכשפות, ונטייתה - מְכַשְפּוֹתֵיהֶם. ואז יש כלל אחד.

הא' בן-חיים: הייתה הצעה לבטל, והייתה הצעה לנהוג כך. לאור הסיבוך הזה נדחה את ההצעה בכללים אלה.

הא' מדן (קורא): בשמות ממשקל מְפַעֵל ותְפַעֵל כגון: מְפַתַח מְפַתַח (בית דוד), מְפַתַחִי, מְפַתַחוֹת; תְּשַׁבֵּץ, תְּשַׁבְּצִים; מוֹקֵד, מוֹקְדֵי (עולם); מוֹעֵד, מוֹעֵדֵי (השנה) מְקַל, מְקַלּוֹת; מְזַלֵּג, מְזַלְגוֹת (נפרד ונסמך).

הערה: במקרא נמצא ריבוי מְזַלְגוֹת.

השמות מְזַבַּח וּמְעַשֵּׂר שבמשקל זה הצרי שבהם משתנה לפתח בסמיכות: מְזַבַּח אדמה, מְעַשֵּׂר עֲנִי.

הא' דותן: אני מציע להוסיף אחרי מִזְבַּח וּמַעֲשֶׂר - שהצרי בהם משתנה לפתח בסמיכות - מִסְפָּד, ובסמיכות מִסְפָּד. וליד מִקְל יש להוסיף מִקְל - נסמך המצוי במקרא. ויש להוסיף בראש הסעיף בין המשקלים - משקל מִפְעַל.

הא' איתן: מה דינו של השם מִמָּזַר השייך לכאן?

הא' דותן: אני רוצה לחזור לשאלה, שנתעוררה כאשר דננו על כך בישיבה הקודמת, לשאלת הקשר בין צורת התואר לבין צורת הנטייה. אני סבור, שביטול הצרי בנטייה במשקלים אלה קשה הוא במקרים רבים. ויש בכך הכבדה יתרה על הלומדים. קשה לקיים את הדבר: מִסְמְרוֹת, מִפְתָּחוֹת. אני מציע לקיים את הצרי במשקל זה בכל הנטייה. אבל אני מציע לנסח את הדברים כך בשמות ממשקלים אלה שֶׁמֶן השלמים יתקיים הצרי, ולא כן בשמות מן הגזרות העלולות; לכן מוקדים, מִקְלוֹת. אך בשמות מן השלמים אני מציע לקיים את הצרי תמיד.

מצד הלשון אין פסול בכך. הרי אותו צרי ממש מתקיים בצורות התואר הגזורות ממשקל זה (מִלְפָּנַי וכד').

נימוק נוסף לכך, כי הרי גם במשקל מִקְטָלָה קבענו את קיום הצרי. ויש כאן הצדקה לקיום צרי לפחות כמו במשקל מִקְטָלָה. ואף יותר, שכן הצרי קרוב יותר לטעם.

הא' בן-חיים: לִמְפַעֵלָה יש דוגמה במקרא. אך דוגמה לקיום השווא בנטיית משקל מִפְעַל אינה קיימת. לכן הציעה הוועדה רק זאת.

הא' דותן: אני מוכן להוסיף: במקרא קיימות צורות - מִסְמְרוֹת וכד'.

הא' בן-חיים: אני חושש מאוד מפני ההבחנה בין שלמים ולא-שלמים. זו לא הבחנה מדעית. אדם בציבור אינו יודע מהו שלמים.

הא' דותן: זה עניין של ניסוח. מה שמציעה הוועדה זה דבר שהציבור לא יוכל לעמוד בו.

הא' שלי: אני מציע שינוי בהצעתו של הא' דותן. לא נאמר "מן השלמים" או "מן הכפולים", אלא נאמר: אחרי הברה סגורה. זה יהיה קל מאוד.

הא' בן-חיים: מִקְל - זו הברה סגורה.

הא' דותן: אפשר למצוא לזה ניסוח מתאים.

הא' שלי: נאמר: אחרי שווא נח.

הא' מורג: מבחינה פונטית אין היום הבדל בין מִפְתָּחוֹת בצרי ובין מִפְתָּחוֹת בשווא. ולכן אני מציע שלא לסטות מן הכלל.

- בעד הכלל בסעיף 4 כפי שהוא מנוסח הצביעו 19
 בעד ההצעה של הא' דותן לסעיף זה 4

סעיף 4 של כלל ג נתקבל

הא' מדן (קורא): השמות: אָבוּס, אָזוֹר, אָטוֹן, אָמיוֹן, אָסוֹר, אָפּוֹד - הצרי שבהם משתנה בנטייה לחטף פתח או לחטף סגול, אולם בסמיכות יחיד הצרי מתקיים.

הא' בן-חיים: עלינו להחליט גם על דבר פשוט כל כך, כמו אם אָבוּס בנטייה יכתב בחטף-פתח או בחטף סגול. חברים כמו האדונים בלאו, שבטיאל, ברגרין, מדן, בן-חיים ועוד ישבו ודנו על כך במשך שנים והביאו לפנינו הצעה. האם נקדיש ישיבה שלמה של המליאה כדי לדון בכלל אחד, שכבר נדון במשך שנה בלי להגיע להכרעה? משוררים יכולים לכתוב כפי שהם רוצים. אך תלמידי בית-הספר צריכים ללמוד את הנטייה, והמורים שואלים אותנו, ויש לתת להם תשובה. יש דברים שחברי ועד הדקדוק לא היו מרוצים מהם, אבל הם הגיעו לפשרה.

אם אין היום אפשרות להמשיך את הדיון, אני מציע לקיים ישיבה נוספת של המליאה ולסיים את הפרשה בהצבעות בלי ויכוחים.

הא' מייזלש: אני מציע שנצביע היום.

הא' בן-חיים: אני רוצה לכבד את רצון החברים, שרבים מהם עייפים.

הא' מיקם: האם יוצא מהניסוח, שאפשר לומר גם בחטף-פתח וגם בחטף-סגול? אנו פותחים כאן שתי אפשרויות.

הא' דותן: אני מבקש התחשבות באותם חברים, הבאים מחוץ לעיר; כלום אחרי דיון של שעתיים נפסיק אותו ונלך הביתה?

הא' בן-חיים: יש דברים, שאינם יכולים להיחתך ברוב ומיעוט. מידת יכולתם של החברים להמשיך בדיון אינה יכולה להיחתך בדרך זו. אם 2-3 חברים אומרים שהם עייפים, צריך להפסיק. בפעם הבאה תהיה הצבעה בלבד.

נצביע על כמה כללים, נשלח את החומר לחברים, ומי שיבקש לערער על ההצבעה בנקודות אלה - נאפשר לו לעשות כן בישיבה הבאה. אבל לפחות שההצבעה הזו תחייב את החברים הנוכחים. על ההחלטות מסעיף 5 ואילך יוכל לערער כל חבר שלא היה נוכח. מי שנוכח כאן - יקבל את הדין. אני מבין, שיש לכך הסכמה. נמשיך בסעיף 5. במקרא יש שמות בחטף-פתח ויש בחטף-סגול. במקום שיש ביטול הצרי, נאמר שגם זה וגם זה מותר.

אם אתם רוצים הפרדה - בבקשה.

הא' שלי: צריך להחליט על צורה אחת, הצורות המצויות בחטף-סגול יהיו בחטף-סגול. וכל השאר יהיה חטף-פתח.

הא' גולדנברג: אנו דנים בכללי הצרי. בבעיות אינדיבידואליות של מלים שונות, שאינן חלק של כללי הצירי - איננו חייבים להחליט. צריך להחליט על כך, אבל אפשר, שלא להחליט על כך במסגרת זו.

הא' ברוידא: לתת לאנשים זכות בחירה בין שתי צורות הוא בלבול נוסף. המלה היא אֶמוֹנִים. לא ייתכן להחליט שאדם יכול להפר אֶמוֹנִים.

הא' בן-חיים: יש הצעה אחת של הוועדה, שלא רצתה לקבוע את הכלל, ויש הצעה אחרת לקבוע כלל. מי בעד הצעת הוועדה, שלא לחייב אדם באחת הצורות ולתת בידו את הבררה?

בעד הצעת הוועדה בסעיף 5 הצביעו 5

הא' בן-חיים: מי בעד הקביעה של חטף-פתח בלבד, חוץ מן השם אֶמוֹנִים ושאר המלים החריגות, שבהן מצוי חטף-סגול?

בעד ההצעה לקבוע כלל של חטף-פתח עם מניין החריגים המצויים בחטף-סגול הצביעו 12

הא' אבן-שושן: אשר למלה אָזוּב - בהרבה כתבי-יד כתוב - אָזוּבִי קיר בצרי וביר"ד. הפשרה הייתה חטף-סגול.

הא' בן-חיים: החלטנו אחרת.

הא' מדן (קורא): מתחת למ"ם של השמות הנדגשים: מִמֵּד, מִחֵם, מִצָּר, וכן בבנינוני של הכפולים בבניין הפעיל, להוציא את סמיכות היחיד. כגון: מִמֵּד, מִמְּדִי, מִמְּדִים; מִצָּר, מִצָּרִים (ים) מִצָּרִים, מִצָּרִי (תירו); מִגָּז, מִגָּזִים, מִגָּזִיךְ.

הא' ברוידא: אני מציע להוסיף מִסֵּב.

סעיף 6 בתוספת המלה מִסֵּב - נתקבל

הא' מדן (קורא): כלל ד. הצרי משתנה לחירק להוציא את סמיכות היחיד: 1. בשמות, שהברתם האחרונה או היחידה מנוקדות בצירי, והם נדגשים בנטייה, כגון: אֵם, אִמִּי, אִמְהוֹת, אִמוֹת (קריאה); חָץ, חֲצִי (מוות); צֵל, צֵלוֹ, צֵלְכֶם; מִגָּז, מִגָּזִים, מִגָּזִי (דוד).

הא' שבטיאל: מהו הריבוי של בָּץ? אם מן "נרץ" הוא יש לומר: נָצִים.

הא' בן-חיים: בָּץ - נָצִים. אם יוחלט שאין דגש - יהיה צרי. אם מחליטים שיש דגש, אז הריבוי הוא נָצִים.

סעיף 1 נתקבל

הא' מדן (קורא): 2. בנטיית רוב השמות הסגוליים המנוקדים בצרי כגון: סַפֵּר, סַפְּרִי, מַצָּח, מַצְחוּ. בכמה מן השמות האלה, שפה"פ שבהם גרונית, משתנה הצרי לסגול, כגון: חַפֵּץ, חַפְצוּ; חֶרֶם, חֶרְמִי; חֶבֶל, חֶבְלִי (משיח), אָבֵר, אָבְרִי. ריבוי השם אָבֵר - אָבְרִים, ובנטייה: אָבְרִי (האדם) אָבְרִי, אָבְרִיקָ, אָבְרִיכֶם.

הא' ברוידא: בין הנוטים בסגול יש להוסיף עֲדָר.

הא' איתן: מה דינו של עֶסֶק. האם צריך לומר עֶסְקוּ?

הא' בן-חיים: כתוב: בכמה מן השמות, לא בכולם.

הא' רבין: לגבי אלה שיש להם גרוניות - אין כלל.

הא' דותן: יש גם יִשְׁע, יִשְׁעָר.

הא' אבן-שושן: זה יוצא מן הכלל.

הא' בן-חיים: השאלה אם אָבְרִי הוא מוסכם.

הא' אירמאי: במילונים של האקדמיה ובהוראת המתמטיקה מופיע - אֵיבֵר, אֵיבְרִים.

הא' מדן: הכלל בא לבטל זאת.

הא' אירמאי: מלה זו כתובה ביר"ד, היא באה בצרי מלא. דרושה החלטה מיוחדת כדי לבטל זאת.

הא' בן-חיים: צריך לומר על כך משהו. במילון למונחי המתמטיקה קבעו אֵיבֵר. יש מסורת אֵיבְרִים. ועד הלשון החליט שיש להפריד בין השניים: אָבֵר במשמע המקראי של "כנף", ואֵיבֵר במתמטיקה, ושם הצרי המלא מתקיים. בוועדה היה על כך ויכוח חריף. כאשר מחליטים על כך, יש מקום לשאול את השאלה ששאל הא' אירמאי: האם מחליטים על כך באופן כללי? בוועדה הייתה דעה, שיש לבטל את הצורה אֵיבֵר. יכולה להיות דעה, שכל זה נכון, ורק לא בשביל איבר במתמטיקה. אפשר שלא לדון עכשיו על אבר כמושג במתמטיקה, אלא על המלה אבר בגופו של אדם. אם יש על כך ויכוח - נעשה זאת בפעם אחרת.

הא' דותן: אם הוצאנו מכאן את השם אָבֵר, אני רוצה לדעת, האם נדונה בוועדה הצעה, אם לקיים את הריבוי אָבְרִים?

הא' בן-חיים: יש הצעה לקיים את הצרי בצורת הריבוי אברים. היו הצעות שונות.

הא' איתן: אני מציע לדחות את ההחלטה במלה אבר, זה מונח קיים לא רק במתמטיקה. מדוע מתמטיקה עדיפה מאנטומיה? ובמונחי האנטומיה קבעה האקדמיה: איבר.

הא' בן-חיים: אם אין ערעור - נצביע.

זה מחייב דיון. אנו יכולים לקבל את הסעיף בלי ההערה על ריבוי השם אבר.

סעיף 2 בלי הסיפא - על ריבוי השם אבר - נתקבל

הא' מדן (קורא): כלל ה. כל שם, שהצרי מתבטל בו בנטיית היחיד, יבוא במקום הצרי סגול לפני שווא, כלומר לפני -ך, -כס, -כן ביחיד, למשל: שומרך, מלמדכם, עורכם, מעדרך. הערה: במקרא נמצא: אויברך, מאספכם, מקדשכם. מתחת לעה"פ ולה"פ גרונית יבוא פתח, כגון: גואלכם, אוהבך, שונאכם, מזבחך, כסאך. הערה: במקרא נמצא: מנחמכם, שולחך.

הא' איתן: צריך לתקן את ניסוח הכלל הזה. הרי גם בשם כגון פקעון הצרי מתבטל בנטיית היחיד, אבל שם הוחלט, שבמקום הצרי יבוא חירק.

הא' בן-חיים: הצרי של פקעון הוא לא לפני הכינויים -ך, -כס, -כן, ולא אליו מכוון כלל זה.

הא' אברמסון: צריך לומר: הצרי שבהברה האחרונה.

הא' איתן: במקום "מתחת לעה"פ ולה"פ" צריך לומר: מתחת לעה"פ ולפני עה"פ...

הא' מדן: או "ליד עה"פ ולה"פ".

כלל ה נתקבל

ישיבת המאה עשרים ושתיים

ביום י"א בסיוון תשל"ה, בשעה 3.30 אחה"צ בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים האדונים אברמסון, אורכך, איתן, אירמאי, בן-חיים, דותן, מורג, מלמד, מלצר, קדרי, רבין, רוזנטל, רצהבי, שבטיאל, שירמן. החברים היועצים האדונים אבן-שושן, בן-שמאי, ברוידא, ולנשטיין, מיזלש, מיקם, צרפתי, קלעי, שלו. המנהל האמרכלי הא' בן-מנחם. חברי המזכירות הגברות בהט, קלאר והאדונים ויינר ומדן.

סדר-היום: א. הערות לזיכרון הדברים מישיבה קכא

ב. כללים בנטיית השם: הצרי.

1. משקל פועלה, מפעלה

2. אבר

3. משקל מפעל

א. הא' בן-שמאי: בישיבה האחרונה הסכמתי עם הרבה חברים למונח אריח. השיקול העיקרי היה שימושי. ראייה לשימושיות של המונח הובאה מ"דפי זהב", שבהם נמצאת רשימה של מפעלים לאריחים. זהו שהכריע את דעתי, ובוודאי גם את דעתם של חברים רבים, בהצבעה. אך באותה חוברת של "דפי זהב" יש הודעות על מרצפות. באותה ישיבה דיברנו על השימוש במונח מרצפת, שיש לו חזקה של ארבעים שנה לפחות. ויתרנו על המונח הזה, משום שראינו שהשם אריח משמש ורווח. לאחר מה שראיתי, אני סבור, שאנו יכולים לתקן את הדבר. איני יודע, היכן עומדת הדפסתו של המילון, אבל אפילו הוא תחת מכש הדפוס, יש מקום לתקן. אני מציע להכניס בו גם מרצפת. האריחים הם בדרך כלל בקיר, והם מעשה חרסינה; אריחי הרצפה בדרך כלל הם מלאכה אחרת.

איני רוצה לעקור את המונח אריח, ואיני חוזר בי מן ההחלטה, אבל אני מציע לכתוב: "אריח, מרצפת" (ביחוד ל"אריחי רצפה"). אין זה מן הדין לעקור את השימוש הקיים. לפי דעתי הוא שקול כנגד השימוש של אריח מצד שכיחותו.

הא' בן-חיים: זוהי בעצם לא הערה לזיכרון הדברים. אתה מסכים, שמה שכתוב בו הוא אמת. אתה מערער על החלטת המליאה. אפשר לערער, אך אין זה בסדר היום. כל עוד לא נדפס המילון, יש מקום לערער, אבל צריך לערער בדרך הרגילה.

הא' בן-שמאי: כדאי ואפשר לתקן מה ששגינר.

הא' בן-חיים: זיכרון הדברים נכתב בצורה נאמנה.